

Cuprins

Capitolul I. Conceptul de eroare asupra normei juridice	1
Secțiunea I. Explicații preliminare.....	1
§ 1 Introducere.....	1
§2 Mecanismele procesului de cunoaștere a normei juridice.....	7
§3 Alterări ale proceselor psihice de cunoaștere a normei juridice	21
Secțiunea II. Referințe istorice	40
§ 1 Eroarea în vechiul drept românesc	40
§2 Reglementarea erorii în codurile penale române moderne: 1865, 1937, 1969, 2006.....	41
Secțiunea III. Referințe de drept comparat	47
§1 Eroarea în legile penale europene	47
§2 Eroarea în reglementările model: Corpus Juris și Codul penal model american	54
§3 Eroarea în jurisprudența Statelor Unite ale Americii.....	56
Capitolul II. Clasificări	61
§1 Eroarea de drept penal și eroarea de drept extrapenal	61
§ 2 Eroarea invincibilă și eroarea vincibilă.....	68
§3 Eroarea esențială și eroarea neesențială. Eroarea principală și eroarea secundară	78
§4 Eroarea prin necunoaștere și eroarea provocată	81
§5 Eroarea directă și eroarea inversă asupra normei juridice.....	83
§6 Eroarea asupra existenței normei juridice și eroarea asupra conținutului normei juridice.....	87
§7 Eroarea asupra faptei și eroarea asupra preceptului.....	91
§8 Eroarea asupra interdicției și eroarea asupra conținutului incriminării	97
§9 Eroarea asupra tipicității și eroarea asupra antijuridicității.....	101

Capitolul III. Soluții legislative ale erorii asupra normei penale și erorii asupra normei extrapenale	105
Secțiunea I. Eroarea asupra normei penale. Sisteme.....	105
§1 Sistemul bazat pe principiul <i>nemo censetur ignorare legem</i>	105
§2 Sistemul erorii asupra normei penale, cauză care înlătură vinovăția.....	115
§3 Soluția legislativă a erorii asupra normei penale adoptată în noul Cod penal român.....	126
Secțiunea II. Eroarea asupra normei extrapenale.....	134
Secțiunea III. Aspecte comune erorii asupra normei penale și extrapenale	146
Bibliografie	157

Cuvânt-înainte

Problematika erorii asupra normei juridice și mai ales asupra normei penale abordată în lucrarea de față, care reprezintă teza de doctorat a autoarei, susținută public la 8 februarie 2006, se înscrie printre chestiunile deosebit de actuale ale reformei legislației penale române. Se știe că legea penală din 1969 s-a situat pe o anumită poziție în această privință, în timp ce noul Cod penal a adoptat o viziune nouă, exprimată însă incomplet și într-o formă indirectă, ceea ce a pus în fața teoriei și practicii penale probleme de interpretare și clarificare necunoscute până acum.

Autoarea a valorificat datele doctrinei și legislației române și străine (franceză, italiană, germană, engleză), precum și practica judiciară în materie, pe care le-a supus unui proces de reflecție remarcabil, ceea ce i-a permis să emită numeroase judecăți noi pertinente, contribuții notabile la dezvoltarea teoriei erorii în dreptul penal.

În mod justificat autoarea a avut în vedere că manifestările exterioare ale oamenilor în societate nu se înfățișează ca un ansamblu de gesturi mecanice, asemenea unui robot perfecționat, ci ca un ansamblu de acte conștiente, orientate într-o direcție determinată, voită de subiect, iar procesele psihice care orientează comportarea umană și care justifică răspunderea inclusiv penală pentru această comportare trebuie să aibă la bază o cunoaștere adecvată a realității. Eventuala răspundere pentru încălcarea de către subiect a ordinii juridice din cauza necunoașterii sau cunoașterii greșite a normelor care reglementează comportamentul său ar putea fi înlăturată dacă subiectul face dovada, fie a unei cunoașteri denaturate a acestor norme, fie a unei totale ignorări a acestora.

În viziunea autoarei procesul cunoașterii realității exterioare în general și al normei juridice în special pornește de la cunoașterea senzorială, la cea rațională prin intrarea în funcțiune a unor mecanisme psihice de prelucrare a informațiilor (mecanisme cognitive) dintre care unele au caracter primar (senzații, percepții, repre-

zentări), pe când altele au caracter secundar (gândire, memorie, imaginație). Pe toate aceste etape ale procesului cunoașterii normei juridice pot interveni factori care să denatureze, să altereze acest proces, determinând o reflectare eronată a semnificației conținutului normei juridice în conștiința subiectului și apariția erorii asupra normei juridice.

Pornind de la această premiză autoarea se preocupă, atât de descifrarea mecanismelor procesului de cunoaștere în general și a cunoașterii normei juridice în special, dar mai ales de modul în care se înfățișează alterarea proceselor percepției, ale reprezentării și ale gândirii abstracte folosind datele cele mai noi din domeniul psihiatriei, psihologiei și din teoria cunoașterii.

Trecând de la sfera mai generală a acestei problematice la sfera mai specifică a cunoașterii normei penale și extrapenale, autoarea analizează pe larg modul în care se produc alterările procesului de cunoaștere a acestor categorii de norme, cauzele acestora și implicațiile lor în raport cu aplicarea legii penale și extrapenale. Pentru a face mai ușor de urmărit demonstrațiile sale, autoarea folosește pe larg exemplele din viața cotidiană ca și din practica aplicării legii penale și extrapenale.

Capitolul I al lucrării se încheie cu bogate referiri la vechiul drept românesc și la soluțiile legislative din codurile penale române anterioare. Pline de conținut și deosebit de ilustrative sunt și referințele de drept comparat, autoarea bazându-se pe o amplă documentare din legile penale europene, din Corpus Juris al Uniunii Europene, din Codul penal model american și din jurisprudența Statelor Unite ale Americii.

În Capitolul II, lucrarea se ocupă de diferitele clasificări ale erorii asupra normei juridice fiind analizate pe larg, atât categoriile cunoscute ale erorii, cum ar fi: eroarea de drept penal și eroarea de drept extrapenal, eroarea invincibilă și vincibilă, eroarea esențială și eroarea neesențială, eroarea prin necunoaștere și eroarea provocată, eroarea directă și eroarea inversă, cât și unele categorii ale erorii mai rar tratate în doctrina română, cum ar fi: eroarea asupra interdicției și eroarea asupra conținutului incriminării, eroarea asupra tipicității și eroarea asupra antijuridicității.

În Capitolul III autoarea analizează diferitele sisteme de rezolvare a problematicei erorii asupra normei penale, inclusiv soluțiile adoptate de noul Cod penal.

Autoarea expune pe larg argumentele și contra-argumentele care s-au adus de-a lungul timpului cu privire la aceste sisteme, exprimând și unele considerente personale originale bine motivate.

În mod deosebit autoarea se oprește asupra teoriei intenției și teoriei vinovăției expunând pe larg, atât calitățile, cât și insuficiențele fiecăreia dintre aceste teorii.

Deosebit de interesante sunt și reflecțiile asupra erorii privind norma extrapenală. Autoarea, folosind cele mai recente informații în materie, expune judicios diferitele controverse care au avut loc în legătură cu eroarea asupra normei extrapenale.

Autoarea deosebește efectele produse de eroarea asupra normei extrapenale când aceasta nu completează o dispoziție a normei de incriminare, de situația contrară (de pildă, în cazul normelor în alb) argumentând în mod corect că în aceasta din urmă situație ne aflăm în fața unei erori asupra interdicției, constituind o eroare de drept penal și nu în fața unei erori de fapt.

Ultima secțiune se ocupă de unele aspecte comune ale erorii asupra normei penale și extrapenale, materie pe care o abordează documentat, cu multiple exemple și cu numeroase contribuții personale.

De remarcat stilul lucrării, limbajul tehnic, precis și clar folosit, profunzimea ideilor exprimate ca și curajul de a se opune unor teze tradiționale, aducând în sprijinul poziției sale argumente temeinice și convingătoare.

Prof. univ. dr. **George Antoniu**